

dr hab. Marcin Liberacki

Wyższa Szkoła Kształcenia Zawodowego we Wrocławiu

ORCID: 0000-0002-1099-7997

e-mail: marcin.liberacki@awl.edu.pl

CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA ROZPOCZĘCIE WOJNY Z UKRAINĄ PRZEZ ROSJĘ (CZEŚĆ 1)

FACTORS INFLUENCING RUSSIA TO START THE WAR WITH UKRAINE (PART 1)

Streszczenie

Artykuł analizuje czynniki, które wpłynęły na decyzję Rosji o rozpoczęciu wojny z Ukrainą. Wskazuje na złożoność tej decyzji, uwzględniając zarówno czynniki wewnętrzne, jak i zewnętrzne, które kształtowały politykę Kremla w okresie przed wybuchem konfliktu. Rosja postrzegала rozszerzanie się NATO na wschód oraz dążenia Ukrainy do integracji z Zachodem jako zagrożenie dla swojej strefy wpływów. Kreml obawiał się, że Ukraina, będąca strategicznie ważnym państwem, może stać się przyczółkiem Zachodu na granicach Rosji, co naruszałoby równowagę sił w regionie.

Celem artykułu jest analiza czynników, które wpłynęły na decyzję Rosji o rozpoczęciu wojny z Ukrainą, a także zrozumienie, jak te czynniki współdziałały i kształtowały przebieg konfliktu. W publikacji poszukuję odpowiedzi na problem badawczy o następującej treści: jakie czynniki wpłynęły na decyzję Kremla o rozpoczęciu wojny z Ukrainą? Dokonując analizy kluczowych determinantów, które wpłynęły na decyzję Rosji o rozpoczęciu konfliktu z Ukrainą, oparłem się na badaniach historyków, wojskowych, politologów i analityków, aby lepiej zrozumieć tło tej tragicznej wojny. W celu kompleksowego zrozumienia uwarunkowań konfliktu, artykuł opiera się na metodologii wieloaspektowej, która łączy analizy jakościowe i ilościowe. Przyjęta przeze mnie metodologia obejmuje analizę źródeł literackich i dokumentów, analizę polityczno-strategiczną, metodologię porównawczą, analizę danych empirycznych oraz wywiady i opinie ekspertów, stanowiące wtórne źródło przeprowadzonej analizy.

Rosyjski przywódca, przed rozpoczęciem pełnoskalowej inwazji na Ukrainę, wykorzystał wojenną retorykę do wzmocnienia swojego autorytetu, w tym potrzebę wzmocnienia wizerunku władzy i odwrócenia uwagi społeczeństwa od problemów gospodarczych oraz wewnętrznych napięć politycznych. Istotne są także czynniki

historyczne – w tym narracja o Ukrainie jako części „rosyjskiego świata” – oraz dążenie do odbudowy wpływów w regionie.

Analiza czynników prowadzących do wybuchu wojny ukazuje skomplikowaną złożoność przyczyn tego konfliktu, w których znaczącą rolę odgrywały zarówno elementy wewnętrzne, jak i zewnętrzne. To także historyczne pretensje, geopolityczne obawy i wcześniejsze działania związane z Krymem i Donbasem. Właściwa interpretacja tych czynników jest kluczowa dla pełniejszego zrozumienia konfliktu i jego globalnych implikacji. Rosja postrzega działania Zachodu jako zagrożenie dla swojej pozycji, co przyczyniło się do dążeń do wzmocnienia swojej strefy wpływów. Równie istotny wpływ miały wewnętrzne potrzeby polityczne Kremla, który wykorzystał konflikt jako środek do wzmocnienia władzy i zjednoczenia społeczeństwa wokół wspólnego wroga. Wnioskiem płynącym z analizy źródeł jest zatem to, że konflikt rosyjsko-ukraiński to wynik skumulowanych, wieloletnich napięć o podłożu geopolitycznym, historycznym i wewnętrznym, które doprowadziły do eskalacji przemocy.

Słowa kluczowe: wojna rosyjsko-ukraińska, Unia Europejska, Sojusz Północnoatlantycki

Abstract

The article examines the factors that influenced Russia's decision to go to war with Ukraine. It highlights the complexity of this decision, taking into account both internal and external factors that shaped the Kremlin's policy in the period before the outbreak of the conflict. Russia perceived NATO's expansion to the East and Ukraine's efforts to integrate with the West as a threat to its sphere of influence. The Kremlin feared that Ukraine, a strategically important country, could become a Western bridgehead on Russia's borders, which would upset the balance of power in the region. The aim of the article is to analyze the factors that influenced Russia's decision to go to war with Ukraine, as well as to understand how these factors interacted and shaped the course of the conflict. In this publication, I seek answers to the following research problem: what factors influenced the Kremlin's decision to go to war with Ukraine? In analyzing the key determinants that influenced Russia's decision to go to war with Ukraine, I draw on research by historians, military experts, political scientists, and analysts to better understand the background of this tragic war. In order to comprehensively understand the determinants of the conflict, the article relies on a multi-faceted methodology that combines qualitative and quantitative analyses. The methodology I have adopted includes the analysis of literary sources and documents, political-strategic analysis, comparative methodology, analysis of empirical data, and interviews and expert opinions, which are secondary sources of the analysis.

Before launching a full-scale invasion of Ukraine, the Russian leader used war rhetoric to strengthen his authority, including the need to strengthen the image of the government and distract the public from economic problems and internal

political tensions. Historical factors are also important – including the narrative of Ukraine as part of the “Russian world” – and the desire to rebuild influence in the region.

The analysis of the factors leading to the outbreak of the war shows the complex complexity of the causes of this conflict, in which both internal and external elements played a significant role. These are also historical grievances, geopolitical fears and previous actions related to Crimea and Donbas. The correct interpretation of these factors is crucial for a fuller understanding of the conflict and its global implications. Russia perceives Western actions as a threat to its position, which has contributed to its efforts to strengthen its sphere of influence. The Kremlin’s domestic political needs have had an equally important influence, using the conflict as a means to strengthen its power and unite society around a common enemy. The conclusion from the analysis of the sources is therefore that the Russian-Ukrainian conflict is the result of accumulated, long-standing tensions of geopolitical, historical and domestic origins, which have led to an escalation of violence.

Keywords: Russian-Ukrainian war, European Union, North Atlantic Treaty Organization

Wstęp

Wiele kontrowersji budzi międzynarodowa debata odnosząca się do możliwych przyczyn inwazji rosyjskiej na Ukrainę. Wojna, której intensywność wzrosła w 2022 r., ma swoje korzenie w wydarzeniach z 2014 r., kiedy Rosja anektowała Krym. Ten kluczowy moment w historii konfliktu można uznać za punkt zwrotny, który znacząco wpłynął na stosunki między Rosją a Ukrainą oraz wywołał szereg międzynarodowych reakcji.

W lutym 2014 r., po obaleniu prorosyjskiego prezydenta Wiktora Janukowycza podczas protestów Euromajdanu, Rosja rozpoczęła militarne działania w celu przejęcia kontroli nad Krymem. W marcu 2014 r., przeprowadzono kontrowersyjne referendum, które według Rosji potwierdziło wolę mieszkańców Krymu do przystąpienia do Federacji Rosyjskiej. Aneksja Krymu została szeroko potępiona przez społeczność międzynarodową i uznana za nielegalną przez większość państw i organizacji międzynarodowych, w tym ONZ i Unię Europejską. Konflikt ten zainicjował również konflikt zbrojny w Donbasie, regionie wschodniej Ukrainy, gdzie prorosyjscy bojownicy zaczęli walki z ukraińskimi siłami rządowymi. Konflikt ten, często określany mianem wojny hybrydowej, przyczynił się do powstania dwóch prorosyjskich republik – Donieckiej i Ługańskiej – i trwał przez kolejne lata, mimo licznych prób zawarcia rozejmu i pokojowych negocjacji, takich jak porozumienia mińskie z 2014 i 2015 r¹. Istotna w tej kwestii jest decyzja Nikity Chruszczowa, „[...] sowieckiego przywódcy

1 Zob.: J. J. Mearsheimer J. J., *Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putini*, New York 2014; A. Wilson, *Ukraine Crisis: What It Means for the West*, New Haven 2016.

z przełomu lat 50. i 60. XX w., który pochodził z Ukrainy sowieckiej i postanowił dać w prezencie Ukraińcom Krym, będący wcześniej po prostu częścią Rosji. Co więcej, na przestrzeni wieków Rosjanie toczyli dramatyczne walki o Krym – najpierw z Turcją, a później z Anglikami i Francuzami podczas słynnej wojny krymskiej w połowie XIX w., w której dwa lata bronili Sewastopola przed desantem angielsko-francuskim. Walki o Krym to część rosyjskiej tradycji XIX w., takiej jak dla nas powstanie styczniowe czy listopadowe. Zawsze rosyjski Krym, nagle, na skutek decyzji politycznej, stał się w połowie XX w. ukraiński².

Pełnoskalowa i wielowymiarowa wojna rosyjsko-ukraińska, która rozpoczęła się 24 lutego 2022 r., jest jednym z najważniejszych wydarzeń geopolitycznych XXI wieku. Konflikt ten, mający swoje korzenie w skomplikowanych stosunkach międzynarodowych i wewnętrznych dynamikach politycznych, budzi powszechne zainteresowanie i wywołuje liczne niepokoje. Rosja, potęgując dążenia ekspansjonistyczne, złamała postanowienia m.in. Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 3314 z 1974 r., Karty Narodów Zjednoczonych z 1945 r.³ oraz Aktu Końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie podpisanego przez 35 sygnatariuszy w dniu 1 sierpnia 1975 r. Ponadto, naruszyła zobowiązania międzynarodowe zawarte w Memorandum Budapesztańskim z 1994 roku, na mocy którego Stany Zjednoczone, Rosja i Wielka Brytania zostały gwarantami bezpieczeństwa Ukrainy po przystąpieniu tego kraju do traktatu o nierozprzestrzenianiu broni nuklearnej. Państwa te zobowiązały się do respektowania suwerenności i granic Ukrainy oraz do powstrzymania się od wszelkich gróźb użycia siły przeciwko integralności terytorialnej i niepodległości politycznej Ukrainy. Jednocześnie zobowiązały się, że nie użyją przeciwko Ukrainie siły, z wyjątkiem sytuacji samoobrony czy innych okoliczności pozostających w zgodzie z Kartą Narodów Zjednoczonych. Memorandum zostało podpisane w odpowiedzi na przekazanie przez Ukrainę strategicznej broni nuklearnej⁴.

Dla Polaków problematyka napaści rosyjskiej jest szczególnie ważna, ze względu na kilka kwestii, o których warto wspomnieć. Po pierwsze to wielowiekowe doświadczenia historyczne. Polska ma długą historię konfliktów z Rosją w kontekście bolesnych doświadczeń takich jak rozbiory, okres PRL-u, czy różnorodne formuły rosyjskiej dominacji. W pamięci Polaków nadal żywe są wydarzenia z okresu II wojny światowej i powojennego, w tym stosowanie terroru stalinowskiego, które wpływają na dzisiejsze postrzeganie tego wschodniego sąsiada. Po drugie, bliskość konfliktu po-

2 K. Broszko, *Antoni Dudek: Putin uważa, że Rosja nie może być mocarstwem bez Ukrainy. To jest przyczyna wojny*, <https://magenta.interzpol.pl/pl/a/antoni-dudek-putin-uwaza-ze-rosja-nie-moze-byc-mocarstwem-bez-ukrainy-to-jest-przyczyna-wojny> (dostęp: 23.09.2024).

3 *Opinia Doradczego Komitetu Prawnego przy Ministrze Spraw Zagranicznych RP w sprawie przyłączenia Półwyspu Krymskiego do Federacji Rosyjskiej w świetle prawa międzynarodowego*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2014.

4 *Ukraina: parlament apeluje do sygnatariuszy memorandum z Budapesztu*, https://web.archive.org/web/20150924081834/http://www.pap.pl/palio/html.run?_Instance=cms_www.pap.pl&_PageID=1&s=inforpakiet&dz=swiat&idNewsComp&filename&idnews=150439&data&status=biezace&_Checksum=1430308732 (dostęp: 15.09.2024); *Budapest Memorandums on Security Assurances, 1994*, <https://ejournals.eu/czasopismo/pb-ls/strona/informacje-dla-autorow>, (dostęp: 15.09.2024).

woduje, że Polska, jako sąsiad Ukrainy i kraj członkowski Unii Europejskiej i NATO obawia się, że eskalacja konfliktu może mieć bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo regionu. W obliczu agresji Rosji wobec Ukrainy, w Polakach niepokój budzi możliwy wpływ tej sytuacji na ich własne bezpieczeństwo i stabilność. Kolejnym punktem jest niesienie wsparcia dla Ukrainy. Polska jest jednym z największych zwolenników i orędowników pomocy Ukrainie w walce o jej suwerenność i integralność terytorialną. Wielu Polaków czuje solidarność z Ukrainą, a także dostrzega moralny obowiązek wspierania narodu, który zmagają się z agresją. Polska jest aktywnym członkiem Unii Europejskiej i NATO, które odgrywają kluczową rolę w polityce bezpieczeństwa w Europie. Wojna w Ukrainie wpływa na kształt polityki zagranicznej i bezpieczeństwa nie tylko Polski, lecz także Unii Europejskiej i NATO. Nie bez znaczenia są także aspekty humanitarne. Polska przyjęła miliony uchodźców z Ukrainy, co powoduje, że konflikt bardzo często ma wymiar osobisty i humanitarny dla wielu Polaków. Pomoc humanitarna oraz wsparcie dla uchodźców stają się ważnym elementem społecznego i politycznego dyskursu. Tocząca się za wschodnią granicą Polski, UE i NATO wojna jest zatem wykorzystywana w polskiej polityce. Może to wpływać na sposób, w jaki temat wojny jest przedstawiany i odbierany przez społeczeństwo.

Ze względu na szeroki zakres merytoryczny, publikacja została podzielona na dwie części. Pierwsza z nich zawiera zagadnienia odnoszące się do zastosowanej metodologii badawczej, przyczyn rozpoczęcia działań wojennych w ujęciu geopolitycznym, historycznym oraz polityki wewnętrznej Kremla. Część druga (w kolejnym wydawnictwie) zawierała będzie opis i analizę międzynarodowych przyczyn i konsekwencji wybuchu wojny, istoty źródeł energii w polityce Rosji oraz kwestii ekonomicznych.

Celem niniejszego artykułu jest analiza czynników, które wpłynęły na decyzję Rosji o rozpoczęciu wojny z Ukrainą, a także zrozumienie, jak te czynniki współdziałały i kształtowały przebieg konfliktu. W publikacji poszukuję odpowiedzi na problem badawczy o następującej treści: *jakie czynniki wpłynęły na decyzję Kremla o rozpoczęciu wojny z Ukrainą?* Dokonując analizy kluczowych determinantów, które wpłynęły na decyzję Rosji o rozpoczęciu konfliktu z Ukrainą, oparłem się na badaniach historyków, wojskowych, politologów i analityków, aby lepiej zrozumieć tło tej tragicznej wojny. W celu kompleksowego zrozumienia uwarunkowań konfliktu, artykuł opiera się na metodologii wieloaspektowej, która łączy analizy jakościowe i ilościowe. Przyjęta przeze mnie metodologia obejmuje:

- analizę źródeł literackich i dokumentów. Kluczowym elementem badania są analizy literatury przedmiotu, w tym książek, artykułów naukowych i raportów dotyczących historii, polityki i strategii Rosji oraz Ukrainy. Wykorzystano prace takie jak *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America* Timothy'ego Snydera (2018), *Putin's World: Russia Against the West and with the Rest* Angeli Stent (2019), *Frontline Ukraine: Crisis in the Borderlands* i *Russia Against the Rest* Richarda Sakwy (2015 i 2017), *The Gates of Europe. A History of Ukraine* Serhii Plokhyy'ego (2017) oraz dzieło Johna Mearsheimer'a pt.: *The Tragedy of Great Power*

Politics. Analizowane źródła dostarczają kontekstualnych informacji na temat historycznych i współczesnych relacji między Rosją a Ukrainą,

- analizę polityczno-strategiczną. Artykuł bada dokumenty strategiczne oraz polityczne oświadczenia, które odzwierciedlają politykę i intencje rosyjskich liderów. W tym celu przeanalizowano wybrane raporty, przemówienia oraz wywiady z kluczowymi postaciami politycznymi i wojskowymi, jak również dokumenty rządowe i analizy think tanków,
- metodologię porównawczą. W celu zrozumienia wpływu poszczególnych czynników, publikacja wykorzystuje podejście porównawcze, które pozwala na zestawienie i analizę podobnych sytuacji konfliktowych w przeszłości oraz ich skutków dla rozwoju polityki międzynarodowej,
- analizę danych empirycznych. Artykuł korzysta z dostępnych danych empirycznych, takich jak statystyki dotyczące opinii społecznych na temat prowadzonej wojny, które pozwalają na ocenę wpływu tych czynników na decyzję o wojnie,
- wywiady i opinie ekspertów, stanowiące wtórne źródło przeprowadzonej analizy. Dodatkowym źródłem informacji jest analiza wywiadów z ekspertami z zakresu stosunków międzynarodowych, historii wschodnioeuropejskiej oraz analitykami wojskowymi, którzy dostarczają bieżących i szczegółowych informacji na temat dynamiki konfliktu.

Dzięki zastosowaniu powyższej metodologii, artykuł dąży do przedstawienia wieloaspektowego obrazu czynników wpływających na rozpoczęcie wojny z Ukrainą przez Rosję oraz do zrozumienia, w jaki sposób te elementy współdziałały, prowadząc do wybuchu konfliktu.

Przyczyny rozpoczęcia działań wojennych – kontekst geopolityczny i historyczny

Rewolucja Godności w Ukrainie w 2014 r., powszechnie znana jako Euromajdan lub Eurorewolucja z pewnością stanowiła wydarzenie, które wpłynęło na decyzję Rosji o rozpoczęciu wojny⁵. Wydarzenia te doprowadziły do obalenia prorosyjskiego prezydenta Wiktora Janukowycza i rozpoczęcia prozachodnich reform w kraju. Jak zauważa Serhii Plokhyy, „[...] Euromajdan był dla Putina nie tylko zagrożeniem geopolitycznym, ale i przykładem, który mógłby być naśladowany w samej Rosji”⁶.

Władze rosyjskie obawiały się, że demokratyczne ruchy społeczne mogą się rozprzestrzenić również na ich kraj, co mogłoby zagrozić stabilności reżimu. W konsekwencji, Rosja odpowiedziała na Euromajdan aneksją Krymu w marcu 2014 r. oraz wsparciem dla separatystów w Donbasie, co zapoczątkowało trwający do dziś konflikt

5 A. Aslund, *Euro revolution in Ukraine*, <http://www.kyivpost.com/opinion/op-ed/anders-aslund-euro-revolution-in-ukraine-332865.html> (dostęp: 29.09.2024).

6 S. Plokhyy, *The Gates of Europe. A History of Ukraine*, London 2017, s. 380.

zbrojny na wschodzie Ukrainy. Wydarzenia te, jak opisuje je Richard Sakwa „[...] były pierwszymi krokami w długotrwałej strategii destabilizacji Ukrainy”⁷.

Według badań Johna J. Mearsheimera, „[...] aneksja Krymu była próbą Kremla, by zabezpieczyć swoje interesy strategiczne, zwłaszcza w kontekście dostępu do Morza Czarnego”⁸. Rosja, poprzez takie działania, jasno dała do zrozumienia, że nie zaakceptuje pełnej integracji Ukrainy z Zachodem. Wieczorem 21 lutego 2022 r., trzy dni przed rozpoczęciem przez wojska rosyjskie największej inwazji lądowej na kontynent europejski od czasów II wojny światowej, Putin wygłosił pełne irytacji przemówienie. Wyraził w nim znane żale dotyczące ekspansji NATO na wschód, domniemanej agresji ze strony Ukrainy i obecności zachodnich rakiet na granicy z Rosją. Jednak większość jego tyrady poświęcona była historii Ukrainy. „Ukraina nie jest dla nas tylko krajem sąsiednim”. „To niezbywalna część naszej własnej historii, kultury i przestrzeni duchowej”⁹.

Decyzja o rozpoczęciu szerokiej operacji wojskowej w 2022 r. była wynikiem rosnącego napięcia politycznego i militarne, a także dążeń Rosji do przywrócenia swojej wpływowej pozycji w regionie oraz przeciwdziałania rosnącej integracji Ukrainy z Zachodem¹⁰. W pierwszych dniach inwazji Rosja przeprowadziła skoordynowane ataki na wiele frontów, obejmujące m.in. obszary wokół Kijowa, Charkowa i Mariupola. Pomimo początkowych sukcesów i zajęcia znacznych obszarów, rosyjskie siły napotkały silny opór ze strony ukraińskich wojsk i cywilów, co doprowadziło do skomplikowania sytuacji militarnej i utraty wielu zdobytych terytoriów¹¹.

W odpowiedzi na inwazję, Ukraina mobilizowała swoje siły zbrojne i społeczeństwo w obronie suwerenności. Prezydent Wołodymyr Zełenski zyskał uznanie na całym świecie za swoją determinację i zdolność do mobilizacji narodu ukraińskiego oraz efektywne korzystanie z międzynarodowej pomocy i wsparcia¹². W 2022 r. Prezydent Ukrainy znalazł się na szczycie rankingu 50 najbardziej wpływowych Żydów świata, opublikowanego przez izraelski dziennik „Jerusalem Post”. Inwazja Rosji na Ukrainę w lutym postawiła go w centrum uwagi i wystawiła na próbę w sposób, w jaki dotknął niewielu przywódców we współczesnym świecie. Wyruszył w światową trasę, aby upomnieć zachodnie rządy za niewystarczającą pomoc w pokonaniu Rosji, dostosowując przemówienie do historii i obaw każdej ze stolic. Jego wytrzymałość i odwaga stały się legendarne i przyniosły mu porównania do Winstona Churchilla. Gdy prezydent USA Joe Biden zaproponował ewakuację z Kijowa, powiedział: „potrzebujemy amunicji, a nie transportu”¹³. Osaczony przywódca zmienił porządek świata w sposób

7 R. Sakwa, *Frontline Ukraine. Crisis in the Borderlands*, London 2015, s. 156.

8 J. J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, New York City 2014, s. 436.

9 A. Reid, *Putin's War on History The Thousand-Year Struggle Over Ukraine*, May/June 2022, <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-04-06/putins-war-history-ukraine-russia> (dostęp: 30.10.2024).

10 Zob. M. Kofman, M. Rojansky, *The Russian Military and the Invasion of Ukraine: A Case Study*, Washington 2022.

11 Zob. M. Galeotti, M., *The Weaponisation of Everything: The Russian Invasion of Ukraine*, Oxford 2022.

12 Zob. L. Harding, *The Zelensky Effect: Ukraine's Fight and the International Response*, London 2022.

13 Zob. Trwa walka o Kijów. Zełenski: „Potrzebujemy amunicji, a nie transportu” [Opis sytuacji i analiza], <https://ine.org.pl/trwa-walka-o-kijow-zelenski-potrzebujemy-amunicji-a-nie-transportu-opis-sytuacji-i-analiza/> (dostęp: 10.11.2024).

niewidziany od upadku Żelaznej Kurtyny pod koniec lat 80., sprawiając, że niemal cały świat zachodni sprzymierzył się przeciwko Rosji i jej potężnemu prezydentowi Władimirowi Putinowi. Szwecja i Finlandia zostały przyjęte do NATO, na Rosję, jej najwyższych urzędników i przemysł nałożono bezprecedensowe sankcje amerykańskie i Unii Europejskiej. Broń krajów zachodnich, do tej pory nieprzeznaczona na eksport do Ukrainy, została wysłana do Kijowa¹⁴.

W miarę jak konflikt się rozwija, międzynarodowa społeczność, w tym państwa członkowskie NATO i Unii Europejskiej, nieustannie zwiększają swoje wsparcie dla Ukrainy poprzez dostarczanie systemów walki, broni, wsparcia finansowego oraz nakładanie sankcji na Rosję. Poprzedni sekretarz generalny NATO, Jens Stoltenberg, w lipcu 2024 r. ogłosił kolejne ambitne plany, które obejmują natychmiastowe dostawy broni, amunicji oraz pogłębienie współpracy wojskowej. Kluczowe mają być również gwarancje finansowe, pozwalające na utrzymanie pomocy na poziomie 40 mld euro rocznie przez kolejny rok¹⁵.

Istotny wymiar ma pierwsza zagraniczna wizyta nowego sekretarza generalnego NATO, Marka Rutte. Zaledwie dwa dni po objęciu stanowiska, 3-go października 2024 r. wybrał się w pierwszą zagraniczną podróż – do Kijowa. Odnotowano, że były premier Holandii, składając pierwszą wizytę w nowej roli, wskazuje na priorytety Sojuszu i miejsce, w którym obecnie trwa ochrona wspólnych wartości całego obszaru euroatlantyckiego¹⁶. Jako premier Holandii pozostał jednym z najbardziej zagorzałych sojuszników Kijowa, przewodząc inicjatywom takim jak dostarczanie samolotów F-16 dla Ukrainy¹⁷. Sekretarz generalny Mark Rutte w swoim inauguracyjnym przemówieniu w dniu 1-go października 2024 r. w Kwaterze Głównej Sojuszu w Brukseli, przedstawił trzy priorytety dla NATO. Pierwszym jest utrzymanie siły Sojuszu i zapewnienie, że obrona pozostanie skuteczna i wiarygodna w obliczu wszelkich zagrożeń. Drugim priorytetem jest zwiększenie wsparcia dla Ukrainy i zbliżenie jej do struktur NATO. Zaznaczył, że nie może być trwałego bezpieczeństwa w Europie bez silnego, niezależnego Kijowa. Trzecim priorytetem dla nowego szefa NATO jest wzmocnienie partnerstwa w „bardziej połączonym świecie”¹⁸.

14 L. Harkov, *Russia-Ukraine War made President Volodymyr Zelensky a global icon*, <https://www.jpost.com/50-most-influential-jews/article-717707> (dostęp: 16.09.2024); *Wołodymyr Zełenski uznany za najbardziej wpływowego Żyda na świecie*, <https://www.rp.pl/swiat/art37114181-wolodymyr-zelenski-uznany-za-najbardziej-wplywowego-zyda-na-swiecie> (dostęp: 16.09.2024).

15 R. Bojanowicz, *NATO zwiększa wsparcie dla Ukrainy. Stoltenberg: W Waszyngtonie nowe umowy o bezpieczeństwie i finansowe zobowiązania*, <https://forsal.pl/swiat/bezpieczenstwo/artykuly/9540081,nato-zwieksza-wsparcie-dla-ukrainy-stoltenberg-w-waszyngtonie-nowe-u.html> (dostęp: 16.09.2024).

16 *Ukraina jest skupiona na otrzymaniu zaproszenia do NATO*, <https://www.ukrinform.pl/rubric-polytics/3912691-woodymyr-zezenski-na-spotkaniu-z-markiem-rutte-ukraina-jest-skupiona-na-otrzymaniu-zaproszenia-do-nato.html> (dostęp: 04.10.2024).

17 K. Denisova, M. Fornusek, *Zelensky calls for jointly intercepting Russian missiles during NATO chief Rutte's visit to Kyiv*, <https://kyivindependent.com/new-nato-secretary-general-stoltenberg-rutte-arrives-in-kyiv-on-unannounced-visit/> (dostęp: 04.10.2024).

18 W. Koziół, *Rutte oficjalnie przejmuje ster w NATO*, <https://defence24.pl/polityka-obronna/rutte-oficjalnie-przejmuje-ster-w-nato> (dostęp: 04.10.2024); Król, P., *Nowy sekretarz generalny NATO z niespodziewaną wizytą w Kijowie*, <https://kresy.pl/wydarzenia/nowy-sekretarz-generalny-nato-z-niespodziewana-wizyta-w-kijowie/> (dostęp: 04.10.2024).

Kontynuowany przez Rosję konflikt od lutego 2022 r., znacząco różni się od wcześniejszych etapów wojny, za sprawą kilku istotnych kwestii. Po pierwsze, ataki Rosji obejmują obecnie praktycznie cały kraj, a nie tylko wschodnie regiony Ukrainy. Uderzenia raketowe są prowadzone na wielu frontach, co wskazuje na dużą skalę militarnej ofensywy. Po drugie, wojna z 2022 roku spowodowała znaczne zaangażowanie międzynarodowe. Wiele krajów, w tym członkowie NATO i Unii Europejskiej, zaczęło w olbrzymim rozmiarze dostarczać Ukrainie broń, sprzęt i wsparcie finansowe oraz prowadzić zorganizowane na niespotykaną dotąd skalę szkolenia personelu ukraińskiej armii. Ponadto, w odpowiedzi na agresję, wprowadzono liczne sankcje wobec Rosji. Po trzecie, rosyjskie operacje wojenne w tej fazie charakteryzują się wyraźnym zwiększeniem brutalności. Pojawiają się doniesienia o zbrodniach wojennych, w tym atakach na cywilów, infrastrukturę cywilną oraz stosowaniu terroru. Tego rodzaju działania mają na celu złamanie oporu ludności i zniszczenie morale. Szczególną rolę odgrywają czynniki propagandy i dezinformacji, które Rosja intensywnie wykorzystuje, aby uzasadnić swoje działania oraz wpłynąć na opinię publiczną zarówno w kraju, jak i za granicą¹⁹. Wprowadzenie narracji o „denazyfikacji” i „ochronie ludności” w Donbasie jest przykładem tego rodzaju strategii. Piątym elementem jest intensyfikacja działań dyplomatycznych, a także kreowanie nowych sojuszy i koalicji. Na forum międzynarodowym wyraźnie wzrosła solidarność z Ukrainą, co przekłada się na politykę obronną wielu państw²⁰. Ważnymi, z punktu widzenia społeczności Ukrainy są konsekwencje humanitarne, prowadzące do masowych przesiedleń, kryzysu uchodźczego oraz zniszczenia infrastruktury niezbędnej do życia. Wiele osób zmuszonych jest do ucieczki z kraju, co stawia wyzwania przed sąsiednimi państwami oraz organizacjami międzynarodowymi.

Analizując powyższe, konflikt w Ukrainie od lutego 2022 r. nie tylko przyjął nową, bardziej brutalną formę, ale także wywołał globalne konsekwencje, które kształtują nie tylko sytuację w regionie, ale i światową politykę bezpieczeństwa.

Bez wątpienia jednym z najważniejszych czynników wpływających na działania Rosji było dążenie do utrzymania swojej pozycji jako mocarstwa na arenie międzynarodowej. Państwo to jako spadkobierczyni Związku Radzieckiego, od lat traktowała Europę Wschodnią, w tym Ukrainę, jako swoją strefę wpływów. To sfera o charakterze geopolitycznym, lecz także dostrzegalna jest tutaj narracja historyczna. Jak zauważa Timothy Snyder „[...] Rosja zawsze postrzegala Ukrainę jako integralną część swojej historycznej sfery wpływów”²¹. Podkreśla jednocześnie, że rosyjski dyskurs historyczny ma znaczący wpływ na współczesną politykę Moskwy. Rozpad Związku Socjali-

19 Zob. T.C. Helmus, Ch. Holynska, *Ukrainian resistance to russian disinformation. Lessons for future conflict*, https://www-rand-org.translate.google/pubs/research_reports/RRA2771-1.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc (dostęp: 27.09.2024).

20 Zob. J. Black, Ch. Kleberg, E. Silfversten, *NATO Enlargement Amidst Russia's War in Ukraine How Finland and Sweden Bolster the Transatlantic Alliance*, https://www-rand-org.translate.google/pubs/perspectives/PEA3236-1.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc (dostęp: 27.09.2024).

21 T. Snyder, *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin*, New York City 2010, s. 214.

stycznych Republiki Radzieckich był dla Putina największą katastrofą geopolityczną XX wieku. On sam twierdzi, że fakt ten usankcjonował rozpad historycznej Rosji, która po tych wydarzeniach stała się zupełnie innym państwem. Budowane przez ponad 1000 lat mocarstwo, zdaniem prezydenta Rosji, zostało w dużej mierze utracone. Jego wypowiedzi sprzed napaści na Ukrainę w 2022 r. akcentują chęć i pragnienie odbudowy dawnej wielkości państwa. To wskazywało na zamiary Kremla wobec sąsiada, zważywszy na fakt gromadzenia wojsk na terenach przygranicznych. Dodatkowo, do mediów wyciekły plany wskazujące na zamiar przeprowadzenia inwazji na Ukrainę²². Rozpad ZSRR był nie tylko największą tragedią geopolityczną XX wieku, lecz także prawdziwym dramatem dla jego obywateli. Miliony Rosjan znalazły się poza granicami swojego państwa, oszczędności obywateli straciły na wartości, stare ideały zostały zburzone. Integralność terytorialna była zagrożona wskutek terrorystycznej interwencji i chasawjurtowskiej²³ kapitulacji²⁴. W tym ujęciu, dalsza integracja Ukrainy z Zachodem w wymiarze politycznym, ekonomicznym, społecznym oraz militarnym stanowiła duże zagrożenie dla rosyjskich interesów²⁵.

Jak zauważa Antoni Dudek, „[...] z rosyjskiej perspektywy matecznikiem Rusi jest Kijów i Ruś Kijowska. Putin uważa, że Ukraina nie jest odrębnym państwem i narodem, tylko mutacją narodu rosyjskiego, mającą pod swoją kontrolą, jak to kiedyś Putin powiedział, Kijów – matkę rosyjskich miast. Więc teraz walczy o tę matkę, próbując ją zająć i zmonopolizować”²⁶. W lipcu 2021 r. Putin opublikował esej, w którym argumentował, „[...] że Rosjanie i Ukraińcy – to jeden naród, jedna całość. Te słowa – to nie hołd dla jakiejś koniunktury, dla bieżących politycznych okoliczności”²⁷. Zdaniem Putina „[...] mur, który powstał w ostatnich latach między Rosją a Ukrainą, właściwie między częściami tej samej przestrzeni historycznej i duchowej, odbieram jako wielkie wspólne nieszczęście, jako tragedię. Są to przede wszystkim konsekwencje naszych własnych błędów popełnionych w różnych okresach. Ale także wynik celowej pracy tych sił, które zawsze starały się podkopać naszą jedność. Używana formuła jest znana od niepamiętnych czasów: dziel i rządź. Nic nowego. Stąd próby grania kartą narodowościową, siania niezgody między ludźmi. I jako najgłówniejsze zadanie – podzielić, a następnie zwaśnić między sobą części jednego narodu”²⁸.

22 Władimir Putin wspomina rozpad ZSRR. Ujawnił, co wtedy robił, <https://www.wprost.pl/polityka/10570258/wladimir-putin-wspomina-rozpad-zsrr-ujawnil-co-wtedy-robil.html>, (dostęp: 23.09.2024).

23 Porozumienie zawarte pomiędzy Rosją i Czeczenią, kończące pierwszą wojnę czeczeńską, toczącą się w latach 1994–1996. Powodem podpisania ugody były rosyjskie niepowodzenia wojenne i wejście wojny w nieplanowaną długotrwałą fazę.

24 Putin: rozpad ZSRR to katastrofa, <https://www.wprost.pl/swiat/75943/putin-rozpad-zsrr-to-katastrofa-aktl.html>, (dostęp: 23.09.2024).

25 M.A. McFaul, *Russia's Unfinished Revolution*, Ithaca 2001, s. 145.

26 Broszko K., Antoni Dudek: Putin uważa, że Rosja nie może być mocarstwem bez Ukrainy. To jest przyczyna wojny, <https://magazynterazpolska.pl/pl/a/antoni-dudek-putin-uwaza-ze-rosja-nie-moze-byc-mocarstwem-bez-ukrainy-to-jest-przyczyna-wojny>, (dostęp: 23.09.2024).

27 Putin W., Ze stenogramu wystąpienia Prezydenta Federacji Rosyjskiej Władimira Putina, 31 marca 2022 r., https://poland.mid.ru/pl/press-centre/news/artyku_prezydenta_federacji_rosyjskiej_w_adimira_putina_o_historycznej_jedno_ci_rosjan_i_ukrai_c_w_o/, (dostęp: 29.09.2024).

28 *Ibidem*.

Opublikowany tekst wskazuje na ideologiczną postawę działań Kremla. Jak uważa Anna Politkowska, „[...] rosyjska elita polityczna, z Putinem na czele, od lat dąży do rewizji historii i odbudowy wpływów na obszarach postsowieckich”²⁹. Takie postrzeganie Ukrainy prowadziło do odrzucania jej suwerenności przez Moskwę. Ponadto, korzenie tożsamości prawosławnej wyrastają z Kijowa. Wystarczy wspomnieć, że większość wielkich świętych prawosławia spoczywa w klasztorze w Kijowie, Ławrze Peczerskiej, która jest jednocześnie jednym z największych chrześcijańskich centrów w Ukrainie. Ruś Kijowska przyjęła chrzest w roku 988, podczas gdy Księstwo Moskiewskie zostało ustanowione blisko trzy wieki później. Przyznanie zatem przewagi, także chronologicznej, Wielkiego Księstwa Kijowskiego nad Moskwą jest dla rosyjskiego przywódcy porażką³⁰. Podsumowując, kontynuuje Antoni Dudek, „[...] Putin uważa, że Rosja nie może być mocarstwem bez Ukrainy, zatem musi wreszcie ją zdobyć. To jest praprzyczyna tej wojny”³¹.

Kreml od wielu lat postrzega Zachód, w tym Sojusz Północnoatlantycki jako głównego wroga. Perspektywa rozszerzenia NATO na wschód budziła i budzi obawy Rosji. Jak zauważa Richard Sakwa, „[...] rosyjska elita polityczna widzi NATO jako instrument amerykańskiej dominacji i uważa, że dalsze rozszerzenie Sojuszu to wyraźne zagrożenie dla bezpieczeństwa Rosji”³². W 2008 r., na szczycie NATO w Bukareszcie, pomimo braku propozycji dla Ukrainy i Gruzji w zakresie Planu Działań na rzecz Członkostwa (MAP – Membership Action Plan) z powodu sprzeciwu Francji i Niemiec (mimo poparcia USA i Polski), Ukraina uzyskała jednoznaczny przekaz i zgodę na przyszłe członkostwo w organizacji. Nie bez znaczenia było potwierdzenie w czasie szczytu zasady „otwartych drzwi” do NATO dla „europejskich demokracji”. NATO zadeklarowało gotowość do wspierania Ukrainy w realizacji jej celów związanych z integracją euroatlantycką, w oparciu o stabilną i trwałą wolę polityczną oraz także poparcie ze strony jej społeczeństwa³³. Geopolityczne motywy również odegrały ważną rolę. W książce *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*, Timothy Snyder opisuje, że „Rosja postrzega ekspansję NATO na wschód jako bezpośrednie zagrożenie dla swojego bezpieczeństwa narodowego”³⁴. To poczucie zagrożenia mogło wpłynąć na decyzję o zbrojnej agresji.

Rosja jako aktywny gracz geopolityczny jest więc państwem, które nie tylko aspiruje, ale jest w stanie wykorzystać swoją potęgę i wpływy, aby zmieniać stan rzeczy na świecie, w szczególności w regionie Eurazji. Poszukując dominacji w regionie, jest

29 A. Politkovskaya, *Putin's Russia*, New York City 2004, s. 172.

30 Y. Tykhovlis, *Bez Ukrainy, Rosja jest państwem. Z Ukrainą jest imperium*, <https://www.onet.pl/informacje/kai/bez-ukrainy-rosja-jest-panstwem-z-ukraina-jest-imperium/33805xg,30bc1058>, (dostęp: 23.09.2024).

31 Broszko K., *Antoni Dudek: Putin uważa, że Rosja nie może być mocarstwem bez Ukrainy. To jest praprzyczyna wojny*, <https://magazynterazpolska.pl/pl/a/antoni-dudek-putin-uwaza-ze-rosja-nie-moze-byc-mocarstwem-bez-ukrainy-to-jest-praprzyczyna-wojny>, (dostęp: 23.09.2024).

32 R. Sakwa, *Russia Against the Rest*, Cambridge 2017, s. 98.

33 T. Bănescu, *W drodze na szczyt NATO w Bukareszcie*, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2008/03/27/w-drodze-na-szczyt-nato-w-bukareszcie/index.html>, (dostęp: 23.09.2024).

34 T. Snyder, *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*, New York City 2018, s. 98.

ona kluczowym graczem wpływającym na politykę międzynarodową. W dynamice relacji geopolitycznych w Eurazji istotne, oprócz ustalenia aktywnych graczy geopolitycznych, jest zidentyfikowanie tak zwanych sworzni geopolitycznych, które kształtują globalny układ sił. Jak zauważył Zbigniew Brzeziński, sworznie geopolityczne to państwa, które, mimo że mogą nie mieć tak dużych ambicji geostrategicznych, mają kluczowe znaczenie ze względu na swoje położenie geograficzne. Ich stabilność lub niestabilność może mieć znaczące konsekwencje dla szerszej polityki międzynarodowej. Ukraina, obok Azerbejdżanu, Korei Południowej, Turcji i Iranu odgrywa kluczową rolę w utrzymaniu równowagi sił w regionie. Ukraina jest wyjątkowo ważkim przypadkiem, gdzie jej suwerenność, wolność i stabilność mają bezpośredni wpływ na możliwości Rosji, w tym jej aspiracje imperialne. Z kolei utrata niepodległości przez Ukrainę mogłaby przekształcić Polskę w kluczowy sworzni geopolityczny w Europie, co podkreśla złożoność relacji geopolitycznych i ich ciężar strategiczny³⁵.

W kontekście prawdopodobnych scenariuszy na przyszłość, istotna jest konieczność zrozumienia tej geopolitycznej architektury oraz ujawnienia potencjalnych kierunków działań poszczególnych graczy i sworzni, a także ich wpływu na stabilność w regionie i na świecie. Refleksje te są niezwykle istotne dla strategii geopolitycznej, w tym dla polityki NATO i USA.

Polityka wewnętrzna Kremla, a przyczyny wybuchu wojny

Wewnętrzna polityka Rosji pełni dużą rolę w optyce działań wojennych. Angela Stent zwraca uwagę, że Władimir Putin wykorzystuje napięcia międzynarodowe do konsolidacji władzy wewnętrznej. Stent pisze, iż „[...] konflikt z Ukrainą służy nie tylko jako narzędzie odwrócenia uwagi od problemów wewnętrznych, ale także jako sposób na umocnienie pozycji Putina jako przywódcy narodowego”³⁶.

Jak zauważa Igor Kliamkin, na podstawie analizy sondaży społecznych przeprowadzonych w postkomunistycznej Rosji wynika, że dla większości obywateli najważniejszą wartością pozostaje życie prywatne, zwłaszcza w kontekście materialnym. W przeciwieństwie do krajów rozwiniętych, wartości postmaterialne są mniej popularne. Reformatorzy z lat 90. ubiegłego stulecia przeszacowali potencjał rosyjskiego społeczeństwa do transformacji, a ich działania nie przyniosły poprawy warunków życia. Rozłam między państwem a obywatelami miał swoje korzenie w ZSRR, gdzie obywatele zaczęli budować swoje życie prywatne. Brak mechanizmów prawnych pozwalających na kontrolę biurokracji skutkowało, że rosyjskie społeczeństwo nie stało się aktywnym uczestnikiem życia politycznego. Chociaż nowe więzi społeczne się pojawiły, były one nielegalne i często miały charakter quasiobywatelski. Rosyjski „człowiek prywatny” nie rozwijał wartości demokratycznych i żądał jedynie pater-

35 Z. Brzeziński, *Wielka Szachownica: główne cele polityki amerykańskiej*, Warszawa 1998, s. 40–41, 46–47.

36 A. Stent, *Putin's World: Russia Against the West and with the Rest*, New York 2019, s. 132.

nalistycznej opieki państwa. Pod rządami Putina proces budowy społeczeństwa obywatelskiego został stłumiony poprzez eliminację konkurencji politycznej i kontrolę nad mediami. Nadal realizowano zamysł włączenia społeczeństwa obywatelskiego w scentralizowany, zależny od prezydenta, model władzy. Takie podejście miało na celu jego całkowite podporządkowanie i kontrolę. Mimo, że pojawiły się spontaniczne protesty, nie prowadziły one do trwałych instytucji obywatelskich ani do zaangażowania w demokratyczne zmiany. Rosyjskie nacjonalizmy rozwijają się w odpowiedzi na marginalizację, co nie sprzyja demokracji. Perspektywy budowy społeczeństwa obywatelskiego w Rosji są ograniczone, a elita polityczna wciąż nie jest gotowa na prawdziwą transformację. Mimo, że społeczeństwo zaczyna dostrzegać nowe możliwości, elity wciąż blokują jego rozwój, ograniczając zmiany w kierunku demokratycznym³⁷.

Dochodzenie Putina do władzy zbiegło się z incydentami, takimi jak inwazja czeczeńskich bojowników do Dagestanu oraz ataki bombowe na budynki mieszkalne w Moskwie i innych miastach, które kosztowały życie setek ludzi. „Człowiek prywatny” zaczął czuć się zagrożony, co przywróciło mu jedyne dostępne wówczas wyobrażenia o interesie publicznym, charakterystycznym dla czasu wojennego. To właśnie na tym wyobrażeniu opiera się reżim Władimira Putina, wykorzystując różne metody i środki. Po pierwsze, władze nieustannie odwołują się do pamięci historycznej narodu o wojnie z nazistowskimi Niemcami i zwycięstwie. Korzystają z każdej okazji, by przypomnieć o tamtych czasach, nie ograniczając się tylko do 9 maja, Dnia Zwycięstwa. Po drugie, władze starały się wykreować image Putina jako przywódcy, który odwiedza miejsca militarne oraz stosuje słowną retorykę wojenną. Tragedia w Biesłanie została przedstawiona przez prezydenta jako „wypowiedzenie Rosji wojny”, co nawiązywało do pewnych kręgów działających na Zachodzie. Po trzecie, oficjalna propaganda przedstawia obecny rząd jako ten, który odbudowuje rosyjską potęgę wojskową. Patriotyczne odczucia podsycane są ciągłym wyolbrzymianiem zagrożeń ze strony Zachodu, szczególnie USA, które rzekomo obawiają się wzmocnienia Rosji i nieustannie dążą do jej zablokowania³⁸.

Skuteczność realizowanej polityki i propagandy w tamtym okresie wyrażają wyniki badań, które wskazują, że w 2001 r., odpowiadając na pytanie o preferencje dotyczące Rosji, tylko 24% respondentów stwierdziło, że chce „potężnego mocarstwa, w którym najważniejsze są interesy państwa, jego prestiż i miejsce w świecie”. Natomiast 76% przedkładało ponad inne wartości „spokojny kraj, w którym dobrze się żyje, a na pierwszym miejscu stoją interesy człowieka, jego dostatek i możliwości rozwoju”. W 2006 roku odsetek zwolenników potężnej Rosji wzrósł do 36%, podczas gdy zwolenników „spokojnego kraju” zmniejszył się do 62%. Choć zatem zauważalny jest pewien wzrost, w obliczu ogromu propagandy, nie czyni to zmiany znaczącej. Zatem społeczeństwo Rosji jest w stanie zaakceptować paternalistyczny model państwa, jeśli

37 I. Kliamkin, *Społeczeństwo nieobywatelskie*, [w:] *Imperium Putina*, pod redakcją Wojciecha Konończuka, Warszawa 2007, s. 73–84.

38 *Ibidem*.

przynosi mu on jakieś korzyści. Nie chce jednak rezygnować z niczego na rzecz odrodzenia dawnej potęgi. Nie stara się o społeczną podmiotowość, lecz zadawała się podmiotowością prywatną³⁹.

Wnioski

W pierwszej części publikacji zawarto wyniki analiz czynników geopolitycznych, historycznych oraz społecznych, które wpłynęły na decyzję władz rosyjskich o podjęciu działań wojennych. Kluczową rolę odegrały napięcia na linii Rosja–Zachód, które nasiliły się po rozpadzie ZSRR i serii rozszerzeń NATO, co Rosja postrzegała jako zagrożenie dla swoich strategicznych interesów. W artykule zwraca się uwagę na wpływ polityki wewnętrznej Rosji, w tym potrzebę wzmocnienia wizerunku władzy i odwrócenia uwagi społeczeństwa od problemów gospodarczych oraz wewnętrznych napięć politycznych. Istotne są także czynniki historyczne – w tym narracja o Ukrainie jako części „rosyjskiego świata” – oraz dążenie do odbudowy wpływów w regionie.

Analiza czynników prowadzących do wybuchu wojny ukazuje skomplikowaną złożoność przyczyn tego konfliktu, w których znaczącą rolę odgrywały zarówno elementy wewnętrzne, jak i zewnętrzne. To także historyczne pretensje, geopolityczne obawy i wcześniejsze działania związane z Krymem i Donbasem. Właściwa interpretacja tych czynników jest kluczowa dla pełniejszego zrozumienia konfliktu i jego globalnych implikacji. Rosja postrzega działania Zachodu jako zagrożenie dla swojej pozycji, co przyczyniło się do dążeń do wzmocnienia swojej strefy wpływów. Równie istotny wpływ miały wewnętrzne potrzeby polityczne Kremla, który wykorzystał konflikt jako środek do wzmocnienia władzy i zjednoczenia społeczeństwa wokół wspólnego wroga. Wnioskiem płynącym z analizy źródeł jest zatem to, że konflikt rosyjsko-ukraiński to wynik skumulowanych, wieloletnich napięć o podłożu geopolitycznym, historycznym i wewnętrznym, które doprowadziły do eskalacji przemocy.

39 *Ibidem*.

Bibliografia

1. Brzeziński, Z., *Wielka Szachownica: główne cele polityki amerykańskiej*, Warszawa 1998.
2. Galeotti, M., *The Weaponisation of Everything: The Russian Invasion of Ukraine*, Oxford 2022.
3. Harding, L., *The Zelensky Effect: Ukraine's Fight and the International Response*, London 2022.
4. Kliamkin, I., *Społeczeństwo nieobywatelskie, [w:] Imperium Putina*, pod redakcją Wojciecha Kończuka, Warszawa 2007.
5. Kofman, M., Rojansky, M., *The Russian Military and the Invasion of Ukraine: A Case Study*, Washington 2022.
6. McFaul, M. A., *Russia's Unfinished Revolution*, Ithaca 2001.
7. Mearsheimer, J. J., *Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putini*, New York 2014.
8. Mearsheimer, J.J., *The Tragedy of Great Power Politics*, New York City 2014.
9. Plokhy, S., *The Gates of Europe. A History of Ukraine*, London 2017.
10. Politkovskaya, A., *Putin's Russia*, New York City 2004.
11. Sakwa, R., *Frontline Ukraine. Crisis in the Borderlands*, London 2015.
12. Sakwa, R., *Russia Against the Rest*, Cambridge 2017.
13. Snyder, T., *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin*, New York City 2010.
14. Snyder, T., *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*, New York City 2018.
15. Stent, A., *Putin's World: Russia Against the West and with the Rest*, New York 2019.
16. Wilson, A., *Ukraine Crisis: What It Means for the West*, New Haven 2016.

Netografia

1. Aslund, A., *Euro revolution in Ukraine*, <http://www.kyivpost.com/opinion/op-ed/anders-aslund-euro-revolution-in-ukraine-332865.html> (dostęp: 29.09.2024).
2. Bănescu, T., *W drodze na szczyt NATO w Bukareszcie*, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2008/03/27/w-drodze-na-szczyt-nato-w-bukareszcie/index.html> (dostęp: 23.09.2024).
3. Black, J., Kleberg, Ch., Silfversten, E., *NATO Enlargement Amidst Russia's War in Ukraine How Finland and Sweden Bolster the Transatlantic Alliance*, https://www-rand-org.translate.goog/pubs/perspectives/PEA3236-.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc (dostęp: 27.09.2024).
4. Broszko, K., *Antoni Dudek: Putin uważa, że Rosja nie może być mocarstwem bez Ukrainy. To jest przyczyna wojny*, <https://magazynterazpolska.pl/pl/a/antoni-dudek-putin-uwaza-ze-rosja-nie-moze-byc-mocarstwem-bez-ukrainy-to-jest-przyczyna-wojny> (dostęp: 23.09.2024).
5. *Budapest Memorandums on Security Assurances, 1994*, <https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=0800000280401fbb> (dostęp: 15.09.2024).
6. Denisova, K., Fornusek, M., *Zelensky calls for jointly intercepting Russian missiles during NATO chief Rutte's visit to Kyiv*, <https://kyivindependent.com/new-nato-secretary-general-stoltenberg-rutte-arrives-in-kyiv-on-unannounced-visit/> (dostęp: 04.10.2024).
7. Harkov, L., *Russia-Ukraine War made President Volodymyr Zelensky a global icon*, <https://www.jpost.com/50-most-influential-jews/article-717707> (dostęp: 16.09.2024).
8. Helmus, T. C., Holynska, Ch., *Ukrainian resistance to russian disinformation. Lessons for future conflict*, https://www-rand-org.translate.goog/pubs/research_reports/RRA2771-1.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc (dostęp: 27.09.2024).
9. Koziół, W., *Rutte oficjalnie przejmuje ster w NATO*, <https://defence24.pl/polityka-obronna/rutte-oficjalnie-przejmuje-ster-w-nato> (dostęp: 04.10.2024).

10. Król, P., *Nowy sekretarz generalny NATO z niespodziewaną wizytą w Kijowie*, <https://kresy.pl/wydarzenia/nowy-sekretarz-generalny-nato-z-niespodziewana-wizyta-w-kijowie/> (dostęp: 04.10.2024).
11. Putin, W., *Ze stenogramu wystąpienia Prezydenta Federacji Rosyjskiej Władimira Putina, 31 marca 2022 r.*, https://poland.mid.ru/pl/press-centre/news/artyku_prezydenta_federacji_rosyjskiej_w_adimira_putina_o_historycznej_jedno_ci_rosjan_i_ukrai_c_w_o/ (dostęp: 29.09.2024).
12. *Putin: rozpad ZSRR to katastrofa*, <https://www.wprost.pl/swiat/75943/putin-rozpad-zsrr-to-katastrofa-aktl.html> (dostęp: 23.09.2024).
13. Reid A., *Putin's War on History The Thousand-Year Struggle Over Ukraine*, May/June 2022, <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-04-06/putins-war-history-ukraine-russia> (dostęp: 30.10.2024).
14. *Trwa walka o Kijów. Zelenski: „Potrzebujemy amunicji, a nie transportu” [Opis sytuacji i analiza]*, <https://ine.org.pl/trwa-walka-o-kijow-zelenski-potrzebujemy-amunicji-a-nie-transportu-opis-sytuacji-i-analiza/> (dostęp: 10.11.2024).
15. Tykhovlis, Y., *Bez Ukrainy, Rosja jest państwem. Z Ukrainą jest imperium*, <https://www.onet.pl/informacje/kai/bez-ukrainy-rosja-jest-panstwem-z-ukraina-jest-imperium/33805xg,30bc1058> (dostęp: 23.09.2024).
16. *Ukraina jest skupiona na otrzymaniu zaproszenia do NATO*, <https://www.ukrinform.pl/rubric-politics/3912691-woodymyr-zeenski-na-spotkaniu-z-markiem-rutte-ukraina-jest-skupiona-na-otrzymaniu-zaproszenia-do-nato.html> (dostęp: 04.10.2024).
17. *Ukraina: parlament apeluje do sygnatariuszy memorandum z Budapesztu*, https://web.archive.org/web/20150924081834/http://www.pap.pl/palio/html.run?_Instance=cms_www.pap.pl&_PageID=1&s=infopakiet&dz=swiat&idNewsComp&filename&idnews=150439&data&status=biezace&_Checksum=1430308732 (dostęp: 15.09.2024).
18. *Władimir Putin wspomina rozpad ZSRR. Ujawnił, co wtedy robił*, <https://www.wprost.pl/polityka/10570258/wladimir-putin-wspomina-rozpad-zsrr-ujawnil-co-wtedy-robil.html> (dostęp: 23.09.2024).
19. *Wołodymyr Zelenski uznany za najbardziej wpływowego Żyda na świecie*, <https://www.rp.pl/swiat/art37114181-wołodymyr-zelenski-uznany-za-najbardziej-wplywowego-zyda-na-swiecie> (dostęp: 16.09.2024).
20. *Конфликт с Украиной: внимание, поддержка, отношение к различным условиям мирного соглашения в сентябре 2024 года*, <https://www.levada.ru/2024/10/09/konflikt-s-ukrainoj-vnimanie-podderzhka-otnoshenie-k-razlichnym-usloviyam-mirnogo-soglasheniya-v-sentyabre-2024-goda/> (dostęp: 03.11.2024).

Akty prawne

1. *Opinia Doradczego Komitetu Prawnego przy Ministrze Spraw Zagranicznych RP w sprawie przyłączenia Półwyspu Krymskiego do Federacji Rosyjskiej w świetle prawa międzynarodowego*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2014.